

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language ve
Literature Research

|| Sayı/Issue 10 (Mart/March 2023), s. 32-42.
|| Geliş Tarihi-Received: 31.01.2023
|| Kabul Tarihi-Accepted: 12.03.2023
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675
|| DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1245546

**Türkçe Ders Kitaplarında La Fontaine Masallarının
Kullanılabilirliğine Dair Eleştirel Bir Yaklaşım**

*A Critical Approach to the Availability of La Fontaine Tales in Turkish
Textbooks*

Kürşad KARA*

Öz

La Fontaine masalları fabl türünün önemli kaynaklarından biridir. Bu masallar genellikle örnek metin olarak Türkçe ders kitaplarında kullanılmaktadır. La Fontaine masallarındaki karakterlerin çelişkili kişilik özelliklerinin tespit edilmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda zıt kişiliklere sahip masal kahramanlarının çocuk okur açısından uygun olup olmadığı tartışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Kitap on iki kitabın bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Bu kitaplarda nazım şeklinde yazılmış 231 masal yer almaktadır. Yapılan inceleme sonucunda masallardaki 94 hayvan karakterinden 21'inde birden fazla kişilik özelliği tespit edilmiştir. Bu kişilik özelliklerinin 44'ü olumlu, 143'ü olumsuz kişilik özelliğidir. Masallardaki karakterlerin farklı kişilik özellikleri sergilemelerinin çocuk okuyucuları açısından bazı olumsuz durumlar teşkil etmektedir. Karakterlerde aniden ve gerekçesiz yaşanan değişimler, çocuğun karakterlere ve kitaba karşı güveninin sarsılacağı bir durumdur. Değişimin inandırıcı olması ve okuru ikna etmesi gerekir. Birdenbire gerçekleşen, bir dirençle karşılaşmadan oluşan ya da olayda bir nedensellik bağı kurulmadan gerçekleştirilen değişimler çocuk okurda karaktere karşı bir güvensizlik oluşturulmasına neden olabilir. La Fontaine'in fablları birçok değeri somutlaştırarak gözler önüne serer. Fakat bu değerlerin sunumunda kahramanlara yüklenen zıt kişilik özellikleri yetişkinler için uygun olsa da ilkokul ve ortaokul öğrencileri açısından uygun olmadığı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: La Fontaine, Fabl, Türkçe ders kitabı.

Abstract

The tales of La Fontaine are one of the important sources of the fable genre. These tales are generally used as sample texts in Turkish textbooks. The aim of the study is to determine the contradictory personality traits of the characters in La Fontaine's tales. For this purpose, it has been discussed whether fairy tale heroes with opposite personalities are suitable for child readers. Document analysis, one of the qualitative research techniques, was used in the study. The book is a collection of twelve books. There are 231 fairy tales written in verse in these books. As a result of the examination, more than one personality trait was determined in 21 of 94 animal characters in the tales. 44 of these personality traits are positive and 143 are negative traits. The fact that the characters in the fairy tales exhibit different personality traits creates some negative situations for child readers. Sudden and unjustified changes in the characters are a situation where the child's confidence in the characters and the book will be shaken. The

* Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, Bayburt/Türkiye, e-posta: kkara@bayburt.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8190-5180.

change must be convincing and persuade the reader. Changes that occur suddenly, without encountering a resistance or without establishing a causal link in the event can cause a distrust of the character in the child reader. La Fontaine's fables reveal many values by embodying them. However, although the contrasting personality traits attributed to the heroes in the presentation of these values are suitable for adults, it is predicted that they are not suitable for primary and secondary school students.

Keywords: La Fontaine, fable, Turkish textbook.

Giriş

Edebi metinler, kurmaca metinlerdir. Yazar, eseri aracılığıyla dış dünya ile ilişkili fakat ondan çok farklı, kendi içinde birtakım öneriler sunar. Okur bu önerilere göre yaşamına bir düzen verebilir, bakış açısını değiştirebilir. Olayları tek yanlı değil, geniş bir perspektiften ve çok yönlü olarak görmeye başlar (Aktaş ve Gündüz, 2008). Edebi metinlerin kurmaca özelliğinden yararlanan birçok yazar kalemini, toplumsal sorunları okurlarının karşısına çıkarmak için kullanmıştır. Geniş kitlelere ulaşabilen edebi metinler, toplumda istedik yönde davranış geliştirilmesinde ve davranışların olumlu veya olumsuz özelliklerinin farkındalığında aktif rol oynar. Bu yönüyle farklı türde edebi metinler eğitim öğretim sürecinde ders kitaplarında tercih edilmiştir. Özellikle ilkökul ve ortaokul sürecinde hikâye edici metin türlerinden fabl başvurulmuş kaynaklardan biridir.

Latince fabla (öykü) kelimesinden türemiş bir kelime olan fabl; insan niteliklerinin yansıtıldığı insan olmayan canlıların (genelde hayvanlar) veya cansız varlıkların yer aldığı, soyut düşünceyi somut bir örnek etrafında benimsetmeye çalışan, sonunda ahlaki bir ders verilen manzum ya da nesir olarak kaleme alınmış kısa alegorik öyküler olarak kabul edilebilir (Şimşek, 2007; Aktaş ve Gündüz, 2008; Yalçın ve Aytas, 2014; İskender, 2020). Bu tür, genel olarak hayvan masalları başlığı altında da ele alınmaktadır (Alptekin, 2000). Fabllarda olayların çoğunlukla hayvan ve diğer varlıklar çerçevesinde anlatılması, genellikle bir eleştirinin karşı tarafa rahatsızlık vermeme kolaylığı içindir. Buradaki temel amaç davranış şeklini eleştirmek insanları düşünmeye sevk etmek (Aygün, 2013; Özdemir ve Çekici, 2013) ve insanlar arasında geçen olayları, sembol seçilen varlıklar arasında yaşatarak insanların ders almalarını sağlamaktır (Şimşek, 2014; İnceağaç ve Yılmaz, 2018). Bu yüzden fabllar sadece çocuklar için değil, yetişkinler için de önemli eğitici unsurlar taşımaktadır (Erdal ve Gökmen, 2010).

Türün bilinen ilk örnekleri Doğu'da İ.Ö. VII yy.da Asur-Babil masallarına, Batı'da ise İ.Ö. VIII. yy.da Hesiodos'a kadar uzanır. Zamanla Aisopos (Ezop), La Fontaine; Doğu'da Beydaba ile seçkin örneklerine kavuşur (Aktaş ve Gündüz, 2008). Çok sevilen fabl türleri arasında Hayvan Çiftliği, Andersen Masalları, Küçük Prens, Bostan ve Gülistan, Mantık'ın Tayr, Harname yer almaktadır. Fabllar, okul çağındaki çocukların eğitiminde yoğun şekilde kullanılmaya başlanmış (İskender, 2020) ve sıklıkla yararlanan çocuk edebiyatı ürünleri haline gelmiştir (Cengiz ve Duran, 2017). Özellikle soyut değerlerin somutlaştırılarak aktarılmasında önemli bir eğitim aracı olarak kabul görmüştür (Avcı Yenen, 2012). Özelde Picraux (1941) La Fontaine masallarının ahlaki değerleri üzerinde dönemin siyasi şartları üzerinde değerlendirmeler yapmış o dönem insanı için sunulan ahlaki değerleri irdelemiştir. Abdallah (2022) La Fontaine'in üslubu oldukça yaratıcı, ikna edici ve her zamankinden biraz daha üstü örtülü bir şekilde eğitici olduğunu dile getirir. Fablların siyasi ve toplumsal eleştiriye öncelendiği, insanların olumsuz özelliklerini ve değerlerini ön plana çıkardığı vurgulanır. Son olarak La Fontaine kendi zamanının toplumu hakkındaki görüşlerini dile getiren, ahlaki tutumlarımızı yeniden düşünmemizi, davranışlarımızı değiştirmemizi ve ne olduğumuzu hatırlamamızı sağlayan kendi deneyimlerimizi araştırmamızı öğütleyen bir anlayışla masallarını yazmıştır (McGowan, 1966).

Fabl türüne ait metinler, bu olumlu yönlerinin aksine olumsuz bakış açısıyla da değerlendirilmiştir. Özdemir ve Çekici (2013) üretim ilişkileri bağlamında eseri incelemiş ve topluma ait olan ve bireylerin kazanması gereken değerlerin aktarımı ile ilgili tespitleri ön plana çıkarmıştır. Fırat (2012) ise eserde güçlü-zayıf ilişkisini incelemiş; güç unsurunun kaynağı, bu kavramlara sahip varlıkların taşıdığı özellikler ve bu unsurlar üzerinden verilen mesajlar/kazandırılmak istenen değerleri ortaya koymaya çalışmıştır. Jean Jacques Rousseau ise masalların genel anlamda çocuklara ders veren metinlerin olmadığını, çocukların eğlenirken ahlak derslerini alamayacağını söyler. Özellikle masallar eğlendirirken çocukları yanılttığını, çocukların gerçekleri kaçırdıklarını iddia eder. Masalların büyük insanlara ders verdiğini, çocuklara ise gerçeğin açıkça söylenmesi gerektiğini savunur. Çünkü örtüyle kapatılan gerçeğin zamanla çocuklar tarafından açılmayacağını, çocukların bu zahmeti göstermeyeceğini ileri sürer. Özelde ise La Fontaine'in masallarındaki ahlak dersinin karışık olduğunu, çocuk gelişim evrelerine göre orantısız olduğunu ifade eder. Emile adlı eserinde fikirlerini Karga ile Tilki masalını analiz ederek somutlaştırır. İlgili masalda çocuklara başkasının ağzındaki peyniri düşürmenin öğütlediği dile getirilir (Rousseau, 2016). Bir diğer açıdan Ülger, La Fontaine masallarının burjuvaya ait değerlerin inşasında kullanıldığını vurgulamaktadır (Ülger, 2012'den, Özdemir ve Çekici, 2013). Fablların çocukların yaş düzeyine uygun görülmemesi, çocuk eğitimi açısından nedenlerin dile getirilmeden sonuçların hazır olarak sunulması eleştirilen yönler arasındadır (Nas, 2004; Avcı Yenen, 2012). Fabllar haşin, soğuk ve egoist bir ihtiyarın felsefesi olarak vasıflandırıldığı da olmuştur (Lagarde et Michard, 1974'ten, Erdal ve Gökmen, 2010).

Fabl türü Türkçe öğretiminde, dil becerilerinin kavratılmasında da çeşitli çalışmaların konusu olmuştur. Cengiz ve Duran (2017), fabllar üzerinde deneysel bir çalışma yaparak çocukların deyimlerden ne anladığını aktarmaya çalışmıştır. Duran ve Ercan (2018a) fablların eleştirel okuma eğitimine katkısını incelemiş ve anlamlı düzeyde katkı sunduğunu ortaya koymuşlardır. Yazarların diğer bir çalışmasında (2018b) ise fablların değer eğitimindeki önemi ön plana çıkarılmıştır. Tuna (2019), kurmaca metin yazma bağlamında fabl oluşturma etkinliklerinin Türkçe öğretmenlerine ve Türkçe dersine katkıları üzerine bir çalışma yapmıştır. Yıldırım ve Yavuz (2005), fabl metinlerinin yazarlarının okuru ya da dinleyeni istek ve düşünceleri doğrultusunda nasıl yönlendirdiğini dile getirmiştir. Ungan (2006) fabl türünün çocuk edebiyatındaki yeri ve günümüzde bu türden yararlanma olanaklarını incelemiş, fabl türünden yararlanılması gerektiğini vurgulamış ve olumlu yanlarına değinmiştir. Dervişcemaloğlu (2014), ortaokul düzeyinde bir fabl örneğini incelediği çalışmasında metinde betimlenen eylem-sonuç bağlantılarını tespit ederek fablda verilmek istenen mesajı rahatlıkla kavranabildiğini, ortaokul düzeyindeki öğrencilerin ise öğretmenlerin yönlendirmesi ve açıklamalarıyla meselenin özünü algılayabileceğini vurgulamıştır. Bu bağlamın dışında fabllardaki hayvan karakterler incelenmiş ve olumlu yönleri ifade edilmiştir (Eke, 2009; Avcı Yenen, 2012). Demiral (2015) ise fabl metnin çeviri niteliği üzerine bir çalışma yapmıştır. La Fontaine özelinde Erdal ve Gökmen (2010) fablları çocuklara verdiği değerler açısından ele almıştır. İskender (2020) Türkçe ders kitaplarında yer alan La Fontaine'nin "Balıkçıl ve Kaplumbağayla İki Ördek" fabllarını incelemiştir.

La Fontaine'in masallarına Türkçe Ders kitaplarında (Karabıyık, 2011; Bıyıklı ve Öztaş, 2012; Kır vd., 2019; Erkal ve Erkal, 2019; Eselioğlu, vd., 2021) yer verilmektedir. Bu eser Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda okutulması uygun görülen 100 temel eser (2005) arasındadır (Ungan, 2006; Erdal ve Gökmen, 2010). Türkçe Öğretimi Ders Programında (2019) ise sınıf düzeylerine göre bütün sınıf düzeylerinde (1-8. sınıf) fabl türü yer almaktadır. Özel olarak da 5. sınıf okuma becerisi anlama kazanımında metin türlerini ayırt edebilme başlığı altında fabl türünün özellikleri kazandırılmaktadır. Türkçe

Öğretimi Ders Programı (2019) doğrultusunda Türkçe ders kitaplarında değişik fabl türlerine dair örnekler ders kitaplarında yer verilmektedir.

Alan yazın incelendiğinde ise La Fontaine masallarındaki karakterlerin özellikleri ile ilgili sınırlı sayıda çalışma olduğu ve bu çalışmalarda karakterler genel anlamda olumlu özellikleri ile ele alındığı görülmüştür (Eke, 2009; Avcı Yenen, 2012). Bu verilerden yola çıkılarak çocuk edebiyatı ürünlerinin temel kriterlerinden biri olan karakterler, La Fontaine masalları özelinde incelenmiş ve masallardaki zıt kişilik özelliklerine sahip karakterlerin ön plana çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda karakterlerin kaç farklı kişilik özelliğine sahip olduğunun tespiti, zıt kişilik özelliklerine sahip masal kahramanlarının çocuk okur açısından uygun olup olmadığının tartışılması alt amaçlar arasında yer almaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

La Fontaine'in fabllarındaki hayvan karakterlerin kişilik özelliklerinin incelendiği bu çalışmada nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Belgesel tarama olarak da bilinen doküman incelenmesi, belgeler incelenerek veri elde edilmektedir. Doküman analizi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2005). Değerlendirme, birincil kaynaklardan verilere ulaşmayı ifade etmektedir (Özkan, 2019).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın verileri La Fontaine'nin Masallar (2017) adlı eserinden derlenmiştir. Eser Sabahattin Eyüpoğlu'nun yaptığı çeviri eserdir. Kitap on iki kitabın bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Bu kitaplarda nazım şeklinde yazılmış 231 masal yer almaktadır. Çalışmanın temel amacı doğrultusunda masallar okunarak birden fazla kişilik özelliğine sahip masal karakterleri tespit edilmiştir. Bu çalışmada veriler doküman incelemesi ile analiz edilmiştir. Doküman incelemesi nitel çalışmalarda yalnız başına veri toplama yöntemi olarak kullanılabildiği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile de kullanılabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Veriler analiz edilirken öncelikle masallardaki karakterler belirlenmiş daha sonra bu karakterlere yüklenen değerler uzman kişilerin onayı doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Örneğin "Karga ile Tilki" masalında tilki karganın ağzındaki peyniri alabilmek adına kargayı kandırmış ve peynire sahip olmuştur: "Sesinizi bilmiyorum nasıl/ Ne yalan söyleyeyim/ Bu ormanda güzel yoktur üstünüze/ Karga bu sözlere bitmiş/ Şuna bir gak diyeyim de ses görsün, demiş/ Gak der demez peynir düşmüş, tilki yutmuş." (Fontaine, 2017:14). Bu masalda karga yalan söylediğini itiraf etmiş ve kargayı kandırarak karganın peynirini hile ile ele geçirmiştir. "Tilkiyle Leylek" masalında ise tilki şu özelliklerle okuyucunun karşısına çıkarılmıştır: "Tilki hocanın iyiliği tutmuş bir gün/ Hacı leyleği yemeğe buyur etmiş/ Ama demiş tilki; bizde misafir/ umduğunu değil bulduğunu yer/ meşer tilkinin cimrisi hepsinden betermiş." (Fontaine, 2017: 34). Birinci masalda yalancı kişiliğe bürünen tilki bu masalda ise iyilik yapma niyetinde bir kişilikte ama cimri özelliğine de sahiptir. Bu iki masalda Tilki yalancı-iyiliksever zıt kişilik özelliklerine sahiptir. Ayrıca buna ek olarak cimri olumsuz kişilik özelliği de eklenmiştir. Bu tespitlerle masal karakterleri analiz edilerek bulgulara ulaşılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde fabllardaki karakterlerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin sayılarına göre gruplandırılarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 1. 2-3 Arası Farklı Kişilik Özelliğine Sahip Karakterlerin Dağılımı

Karınca	cimri/çalışkan
Kuş	akıllı/ öğüt dinlemeyen, başına buyruk
Gelincik	savaşçı/şeytan
Keçi	saf/inatçı
Leylek	uyanık/iyiliksever
Koyun	saf/sürü mantıklı/korkak
Kaplumbağa	mütevazı/serseri,
Baykuş	Yalancı/şeytan/akıllı
Kurbağa	olduğundan farklı olmak isteyen/başkalarına özenen/ hain/ akıllı
Yılan	kara cahil/nankör/ akıllı,

Tablo 1'e bakıldığında 2-3 arası kişiliğe sahip on hayvan karakter yer almaktadır. Bu karakterlere ait olumlu özellikler çalışkan, akıllı, saf, iyiliksever, mütevazı, akıllı; olumsuz özellikler ise cimri, öğüt dinlemeyen, başına buyruk, şeytan, inatçı, uyanık, sürü mantıklı, korkak, serseri, yalancı, olduğundan farklı olmak isteyen, başkalarına özenen, hain, kara cahil, nankördür.

Tek tek karakterler incelendiğinde; karınca bir yönüyle çalışkan bir yönüyle cimridir. Çocukların çok sevdiği kuş öğüt dinlemeyen, başına buyruk bir karakter olarak görünmenin yanı sıra akıllı davranışlar da sergilemektedir. Gelincik hem şeytanlık yapmakta hem de savaşçı azmini taşımaktadır. Keçi saf ama inatçıdır. Leylek iyiliksever bir kişilikken bazı durumlarda saflığa bürünmektedir. Koyun korkak ve sürü mantığına sahip bir masal kahramanı da olabilmekte saf bir karakter özelliği de sergileyebilmektedir. Kaplumbağa bir yönüyle mütevazı diğer yönüyle serseri bir kişiliğe sahiptir. Baykuş yalancıdır, şeytandır ama akıllı olma özelliği ile de karşımıza çıkabilmektedir. Kurbağa kendi olamayan, hain bir karakterdir diğer taraftan akıllı bir masal kahramanıdır. Aynı zıt durum yılanda da görülmektedir. Bir taraftan kara cahil, nankör diğer taraftan ise akıllıdır.

Tablo 2. 4-6 Arası Farklı Kişilik Özelliğine Sahip Karakterlerin Dağılımı

At	zavallı, intikamcı, uyanık, iyilik yapmayı sevmeyen, zeki
Ayı	başkalarını kötü gören, açık sözlü, cana yakın, akılsız,
Karga	uyanık olmayan, boyundan büyük işlere kalkışan, başkasının sırtından geçinen, yardımsever
Fare	iyiliksever, saf, akıllı kısa, görgüsüz, kendini beğenmiş,
Horoz	cahil, güngörmüş, açığöz, böbürlenen, caka satan, akıllı,

Tablo 2 incelendiğinde 4-6 arası kişiliğe sahip beş hayvan tespit edilmiştir. Bu hayvanlara ait olumlu kişilik özellikleri zeki, açık sözlü, cana yakın, yardımsever, iyiliksever, saf, güngörmüş, akıllı; olumsuz kişilik özelliği ise zavallı, intikamcı, uyanık, iyilik yapmayı sevmeyen, başkalarını kötü gören, akılsız, uyanık olmayan, boyundan

büyük işlere karışan, başkasının sırtından geçinen, aklı kısa, görgüsüz, kendini beğenmiş, cahil, açık göz, böbürlenen, caka satan özellikleridir.

At bir taraftan intikamcı, diğer taraftan zekidir. Ayı hem cana yakın hem de başkalarını kötü gören bir kişiliğe sahiptir. Çocukların çok yakından bildiği karga karakteri ise olumlu özelliği yardımseverliğin yanında başkalarının sırtından da geçinmeyi sevmektedir. Fare iyilikseverliğin yanın da kendini beğenmekten de geri durmamaktadır. Son olarak horoz ise güngörmüş, akıllı bir karakter iken bazı masallarda ise caka satan, böbürlenen bir karaktere bürünmüştür.

Tablo 3. 8 ve Daha Fazla Arası Kişilik Özelliğine Sahip Karakterlerin Dağılımı

Köpek	rahat yaşamak için boynundaki tasmaya razı bir kişilik, cahil, akıllı, budala, açgözlü, uyanık, her şeyi eleştiren, geçimsiz
Sıçanlar	boş konuşan, iş yapamayan, çok tecrübeli, savaşçı, cimri, şeytan, akıllı, geçimsiz, yardımsever, birlikten yana
Eşek	uysal, uyanık, saf, taklitçi, korkak, cahil, kendini olduğundan farklı gören, akıllı, halini beğenmeyen, yardım etmeyi sevmeyen,
Aslan	kendi gücünü kimseyle paylaşmayan, kendini büyük gören, gururlu, çaresiz, kral, cesur, dirayetli, aklını kullanamayan, açgözlü, saygısız, bilge, hep haklı, havalı, ön sezgiden yoksun, haşmetli
Kurt	özgürlüğü için aç kalmaya razı, aç kalınca gözü hiçbir şey görmeyen, hain, yalancı, hinoğluhin, sahtekâr, kadir kıymet bilmeyen, düşmanlığından vazgeçmeyen, bilmiş, acımasız, elindeki imkânla yetinmeyen, açgözlü, enayi, iyi yürekli, saf, geçimsiz
Tilki	çevresindekilere doğruyu öğreten, hoca sıfatına sahip, cimri, aldatan, hırsız, hin, uyanık, akıllı, durumu idare eden, şarlatan, dalkavuk, ukala, içgüdüleri güçlü, uyanık, olduğundan farklı görünmek isteyen, açık göz, kurnaz, hınzır, alaycı

Tablo 3'teki verilere bakıldığında sekiz ve daha fazla kişilik özelliğine sahip hayvan sayısı altıdır. Bu hayvanlara ait olumlu kişilik özellikler; akıllı, çok tecrübeli, savaşçı, yardımsever, birlikten yana, uysal, kral, cesur, dirayetli, bilge, haşmetli, özgürlüğü için aç kalmaya razı, iyi yürekli, çevresindekilere doğruyu öğreten, hoca sıfatına sahip, içgüdüleri güçlü olmalarıdır.

Olumsuz kişilik özellikler ise; boyunduruğa ses çıkarmayan, cahil, budala, açgözlü, uyanık, her şeyi eleştiren, geçimsiz, boş konuşan, iş yapamayan, cimri, şeytan, geçimsiz, saf, taklitçi, korkak, cahil, kendini olduğundan farklı gören, halini beğenmeyen, yardım etmeyi sevmeyen, kendi gücünü kimseyle paylaşmayan, kendini büyük gören,

gururlu, çaresiz, aklını kullanamayan, açgözlü, saygısız, hep haklı, havalı, ön sezgiden yoksun, aç kalınca gözü hiçbir şey görmeyen, hain, yalancı, hinoğlulin, sahtekâr, kadir kıymet bilmeyen, düşmanlığından vazgeçmeyen, bilmiş, acımasız, elindeki imkânla yetinmeyen, açgözlü, enayi, geçimsiz, cimri, aldatan, hırsız, hin, durumu idare eden, şarlata, dalkavuk, ukala, olduğundan farklı görünmek isteyen, açıkgöz, kurnaz, hınzır, alaycı olmalarıdır.

Köpek karakteri rahat yaşamak için tasma takınmaya razı bir kişiliğe sahipken aynı zamanda akıllıdır. Sıçanlar boş konuşan, iş yapmayan bir karakterdir fakat aynı zamanda yardımseverdir. Eşek ise hem taklitçi, korkak, cahil hem de akıllı, saf bir kişiliğe sahiptir. Aslan karakterindeki zıtlıklar büyük bir çelişki barındırmaktadır. Bir tarafta ormanların kralı, cesur, haşmetli, bilge bir kişilik diğer tarafta aklını kullanamayan, açgözlü, saygısız kişilikte bir aslan vardır. Kurt da aslandan farklı değildir. Hem iyi yüreklidir hem de hain, yalancı, hinoğlulin, sahtekâr, kadir kıymet bilmeyen biridir. Tilki de bir taraftan çevresindekilere doğruyu öğreten, içgüdüleri güçlü bir kişilikle okuyucunun karşısına çıkarılırken bir taraftan da şarlata, dalkavuk, ukala, kurnaz, hınzır, alaycıdır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkçe Öğretimi Ders Programında hikâye edici metin türü içerisinde yer alan fablları, genel anlamda öğrencilerin olay çevresinde gelişen edebi metinleri daha iyi anladığı ve bu metinlere yönelik olarak geliştirilen sorulara daha anlamlı cevaplar verdikleri görülmüştür (Güngör ve Kana, 2019). Öğretmen görüşlerine göre öğrencilerin okurken en çok zevk aldığı ve hoşuna giden metin türü sıralamasında fabl üçüncü sırada yer almış ve bu türe ait eserlerin Türkçe kitaplarda olması yönünde tespitler bulgulanmıştır (Coşkun ve Çetinkaya, 2020).

Çalışmada Türkçe ders kitaplarında örnekleri olan La Fontaine'in fabllarındaki hayvan karakterlerin birden fazla kişilik özelliğine sahip olup olmadığı incelenmiş ve masalarda toplam 94 hayvan karakterinden 21'inde birden fazla farklı kişilik özelliği tespit edilmiştir. Bu kişilik özelliklerinin 44'ü olumlu, 143'ü olumsuz kişilik özelliğidir. Masallardaki karakterlerin farklı kişilik özellikleri sergilemelerinin çocuk edebiyatı eserlerinin nitelikleri yönünden incelendiğinde bazı sakıncalı durumlar ortaya çıkmaktadır. Çocuk kitaplarının içyapı özelliklerinden biri de eserlerdeki karakterlerdir. Çocuklar okudukları kitaplardaki karakterlerle özdeşim kurma eğilimindedir. Bu nedenle çocuk edebiyatı yazarı okuyucunun özdeşim kurabileceği iyi yapılandırılmış bir açık karakter oluşturmalıdır. Birden fazla açık karakter çocuklarda kafa karışıklığına sebep olması endişesiyle tercih edilmez (Aydın ve Uzun, 2020). Diğer taraftan karakterlerde aniden ve gerekçesiz yaşanan değişimler, çocuğun karaktere ve kitaba karşı güvenini sarsmaktadır. Değişimlerin inandırıcı olması ve okuru ikna etmesi gerekir. Birden bire gerçekleşen, bir dirençle karşılaşmadan oluşan ya da olayda bir nedensellik bağı kurulmadan gerçekleştirilen değişimler çocuk okurda karaktere karşı bir güvensizlik oluşturur (Sever, 2010). Özellikle kurgusal karakterler, sahip oldukları olağanüstü güçler ve imrenilecek fiziksel özellikleriyle çocukların gözünde ideal rol modelleri oluşturmaktadırlar (Karataş, 2014). Bu nedenle olumlu kişilik özellikleri olan karakterlerle çocuğun buluşması önemli görülmektedir (Doğan Güldenöglü, 2017).

Kötü kişilik özelliklerine sahip kahramanların rol model olarak öğrencilerin karşısına çıkarılması uygun bir pedagojik yaklaşım değildir. Çocuklara daha çok aşırıya kaçılmadan ideal özelliklere sahip karakter sunulmalıdır. Okul öncesi ve ilkökul öğrencileri masal kahramanlarını kendilerine model alma eğilimi göstermektedir. Bu bakımdan da çocuklara okutulan kitaplarda yer alan hayvan masallarının şiddet

içermeyen ve onların yaş seviyesine uygun olmasına dikkat edilmelidir (Dağı, vd., 2018). Çünkü Karatay ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında edebiyat temelli karakter eğitiminin öğrencilerin karakter gelişimleri ve değer aktarımında etkili olduğunu göstermiştir.

Çocuklar masallardaki sembolik öğelerin ardına takılırlar. Bu nedenle çocuğun duygusal ve sosyal gelişimi için çocuğa yönelik edebi eserler mutlaka bu durumu göz önünde bulundurması gerekir. Fablların kolayca okunabilir, iletisi rahatlıkla sezilebilir basit bir tür olmadığı; aksine çoğul okumalara uygun, derin içeriğe sahip oldukları ifade edilmiştir (Karagöz, 2015). Örneğin *Ağustosböceği ile Karınca* fablında “zavallı ağustosböceğinin kötü bir şey yapmamasına rağmen açlıktan ölmesinin çocuğun adalet anlayışını zedeleyeceğini” öngörülmektedir (Gamble ve Yates, 2002’den, İskender, 2020). Alan yazında özellikle La Fontaine’in fabllarında Fransız saray erkânı ve burjuvasını hicvetmeyi amaçladığı dile getirilmiştir. La Fontaine ve fabllarını biçimsel ve içeriksel yönlerden kritik edilmiştir. Yalvaç Ural, öncülü Rousseau’nun adımlarını izleyerek La Fontaine ve eserlerini derinlikli bir eleştirel süzgeçten geçirmeden benimsemiş tikel okuma anlayışına itirazlar yöneltir. Bu çerçevede La Fontaine fabllarının tez ve iletilerini pedagojik perspektiften değerlendirmeyi önerir. Bundaki amacı La Fontaine’i çoğul okumalara açmak suretiyle “fabllar babası”nın haksız yere edindiği ünün asılsızlığını deşifre edip konumunu sarsmaktır (Karagöz, 2015).

Yazın çalışan karıncanın kışın muhtaç duruma düşen ağustosböceğine borç vermeyişi, yardımda bulunan hayvanların yardımlarının sonunun bir çıkara dayandırılması, öküze özenen kurbağanın haline yetinmeyerek öküze benzemek için çatlayıp ölmesinin arkasında herkes hayatın verdiği rolden başkasını istememesi, tilkinin karga karşısındaki uyanıklığı meşru gösterilmesi ve karganın elindeki yiyecekte olması ortaya çıkarılan olumsuz durumlardır (Özdemir ve Çekici, 2013). Her türlü uyanıklığın meşru bir değer olup olmadığı tartışılmalıdır. Bu tartışmalarda çocukların karşısına çıkarılan hayvan karakterlerin masum olmadığı görülebilir. Bu anlayışla ormanlar kralı aslan karakteri çalışmamızda tespit ettiğimiz verilere göre on üç farklı kişilik özelliğine sahiptir. Bir tarafta kral, cesur, bilge haşmetli kişilik özelliklerine sahipken diğer taraftan kendini büyük gören, gururlu, aklını kullanmayan, açgözlü, saygısız, hep akli, havalı, ön sezgiden yoksun gibi olumsuz kişilik özelliklerine sahip bir masal karakteridir. Masallardaki 2-3 arası farklı kişilik özelliğine sahip karakterler incelendiğinde ise; karınca çalışkan fakat bir yönüyle cimridir. Gelincik şeytanlık yapar ama savaşçı azmindedir. Keçi saf ama inatçıdır. Koyun sürü mantığına sahip bir masal kahramanı da olabilmektedir. Kaplumbağa hem mütevazı hem de serseridir. Baykuş yalancıdır, şeytandır ama akıllıdır. Kurbağa hain bir karakterken aynı zamanda akıllı bir masal kahramanıdır. Yılan da bir taraftan kara cahil, nankör diğer taraftan ise akıllıdır.

Masallarda 4-6 arası farklı kişilik özelliğine sahip karakterlere bakıldığında; at intikamcıdır ama zekidir de. Ayı cana yakınken bazı masallarda kendi dışındakileri kötü görür. Karga karakteri ise yardımseverliğin yanında başkalarının sırtından da geçinmeyi sever. Fare iyilikseverdir fakat kendini beğenmiştir. Horoz ise güngörmüş, akıllı bazı masallarda ise böbürlenen bir karaktere bürünür. Masallarda 8 ve üzeri farklı kişilik özelliğine sahip karakterler analiz edildiğinde; köpek rahat yaşamak için tasmaya takmaya razıdır ama aynı zamanda akıllıdır. Sıçanlar boş konuşan, iş yapmayan bir karakterdir bunların yanı sıra yardımseverlerdir. Eşek ise hem taklitçi, korkak, cahil hem de akıllıdır. Kurt iyi yüreklidir hem de hain, yalancı, hinoğluhin, sahtekâr, kadir kıymet bilmeyen karakterdir. Tilki de bir taraftan çevresindekilere doğruyu öğreten, içgüdüleri güçlü bir kişilikle okuyucunun karşısına çıkarılırken bir taraftan da şarlatan, dalkavuk, ukala, kurnaz, hınzır, alaycı özelliklerine sahiptir.

Bu durum La Fontaine'nin masalarındaki kahramanların masumiyetini gölgelemektedir. Bu nedenle fablların mesajını açıkça ilan etmesi, dikkat edilmezse öğrencilerin fabl üzerine bağımsız düşünmesinin önüne doğal bir set çekebileceği, olaylar karşısında çocukların zihninde yetişkinlerden farklı olarak çok değişik düşüncelerin yer alabileceği vurgulanmıştır (İskender, 2020). Erdal ve Gökmen (2010) de fabllarda ahlaki öğreti olarak erdemden çok kusurlara, yanlışlara yer verilmesini eleştirmişlerdir. Duran ve Ercan'ın (2018b) çalışmasında en çok hatırlanan fabl öğrencilere sunulmuş, çoğunluk "Tilki ve Leylek, Ağustos Böceği ile Karınca, Karga İle Tilki" olduğunu söylemiştir. Çocukların zihninde eğlenceli karakterler olarak görülen bu kahramanlar, başka bir okumada olumsuz kişilik özelliklerine sahip olarak görülebilir. Çocukların farkına varmadan olumsuz kişilik özellikleri zihinlerinde yer etmektedir. Eserin genelinde ise La Fontaine'in, onları "ihtiyatsız", "havai", "acımasız" ve "yaramaz" olarak değerlendirdiği tespit edilmiştir (Erdal ve Gökmen, 2010). Sonuç olarak La Fontaine'in fablları birçok değeri somutlaştırarak insanların gözlerinin önüne serer. Fakat bu değerlerin sunumunda hayvanlara çelişki özelliği taşıyan değerler yükleyerek yetişkinler için uygun olan alegorik kullanımların ilkököl ve ortaokul öğrenciler açısından uygun olmadığı öngörülmektedir. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarında bu örneklerin kullanılmaması, kullanılacaksa da ders öğretmenlerinin farklı okumalarla birden fazla olumsuz kişilik özelliklerine sahip karakterler hakkında analiz yapması gerekmektedir.

Kıvrak'ın (2010) yaptığı çalışmaya göre ders kitaplarında batı edebiyatı kaynaklı fabllara yer verildiği görülmektedir. Hâlbuki doğu edebiyatı ve kendi edebiyatımızda fabl türüne yönelik birçok eser mevcuttur. Fabl türünde örnekler Türkçe ders kitaplarında yer alacaksa bu anlamda yerli fabl örneklerine dönülmelidir. Bu anlamda Dağı ve arkadaşları (2018) güç, güvenlik, evrensellik, başarı, geleneksellik, yardımseverlik, uyma, uyarılma, özyönelim gibi değerleri incelediği Türk dünyası hayvan masallarında birçok fabl örneğine çalışmalarında yer vermişlerdir. Bakırcı (2004), Köklügiller (2014) ve Tokmakçıoğlu'nun (2000) çalışmaları da Türk dünyası coğrafyasında tespit edilen hayvan masallarına kaynaklık etmektedir. Milli motiflerin ve değerlerin bulunduğu bu fabl örnekleri Türkçe ders kitaplarında kullanılabilir.

Kaynakça

- Abdallah, E. (2022). Fables 101: La Fontaine. <https://www.byarcadia.org/post/fables-101-history-and-literary-significance-6> [Erişim tarihi: 29.12.2022]
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2008). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Akçağ yayınları.
- Alptekin, A. B. (2000). Hayvan Masallarının Formel Yapısı. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 7, 157-185.
- Avcı Yenen, Y. (2012). La Fontaine'in Fabllarında Alegorik Ögeler ve Bunların Temsil Ettiği Değerler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2) , 39-53.
- Aydın, İ. ve Uzun, M. (2020). Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken Özellikler: Cemil Kavukçu'nun Bir Öykü Yazılımı mı? ve Masal Anlatma Oyunu Adlı Eserlerine Eleştirel Bir Bakış. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 07, 315-340.
- Aygün, U. (2013). La Fable En Tant Qu'un Genre Litteraire Et L'Analyse De Fable. *Turkish Studies*, (8)10, 115-121.
- Bakırcı, N. (2004). *Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerine Bir İnceleme*. Doktora tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Bıyıklı, H. ve Öztaş, Y. (2012). *İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı*. Ankara: Doku Yayınları.

- Cengiz, Ş. ve Duran, E. (2017). Hayvan Masalları (Fabl) Üzerinde Deneysel Bir Araştırma: Çocuklar Deyimlerden Ne Anlıyor?. *Uluslararası Eğitim Bilimler Dergisi*, (4)13, 29-50.
- Coşkun, H. ve Çetinkaya, V. (2020). Öğretmen Görüşlerine Göre Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Edebî Zevk ve Hoşa Giderlik Açısından Değerlendirilmesi. *Türk Kültürü ve Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 1(1) , 255-272.
- Dağı, F. , Alptekin, M. ve Kaplan, T. (2018). Türk Dünyası Hayvan Masallarında Tespit Edilen Değerler. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 43, 227-247.
- Demiral, S. (2015). Jean De La Fontaine'in "Le Corbeau et Le Renard" Adlı Öyküncesinin Nazım Hikmet Ran Tarafından Türkçeye Çevirisinin İncelenmesi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 5(2) , 276-287.
- Dervişcemaloğlu, B. (2014). Ortaokul Düzeyinde Bir Fabl Örneği. *Turkish Studies*, 9(9), 475-488.
- Doğan Güldenoğlu, B. N. (2017). Çocuk Edebiyatı Kitaplarındaki Yetişkin ve Çocuk Karakterlerin İncelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 4768-4780.
- Duran, E, ve Ercan, E. (2018a). Fablların Eleştirel Okuma Eğitimine Katkısı. *Route Educational and Social Science Journal*, 5(7), 1260-1269.
- Duran, E, ve Ercan, E. (2018b). Fablların Değer Eğitimindeki Önemi. *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 2(1), 31-43.
- Eke, N. (2009). Güvâhî'nin Pend-Nâmesi'ndeki Bir Hikâyet ile La Fontaine'in Bir Masalının Mukayesesi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 39, 989-1010.
- Erdal, K. ve Gökmen, A. (2010). Çocuklara Verdiği Dersler Açısından La Fontaine'in Fablları. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, (3)10, 259-271.
- Erkal, H. ve Erkal, M. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Eselioğlu, H., Set, S. ve Yücel, A. (2021). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Fırat, H. (2012). La Fontaine'in Fabllarında Güçlü-Zayıf İlişkisi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 32, 115-132.
- Fontaine, J. D. L. (2017). *Masallar*. (Çeviren: Sabahattin Eyüboğlu) İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Güngör ve Kana (2019). Ortaokul Öğrencilerinin Okuma Becerisini geliştirmesinde Metin Türlerine İlişkin Görüşleri. *Kesit Akademi Dergisi*, 5(21), 437-455.
- İnceağaç, M. ve Yılmaz, M. (2018). Fabl Türününün 7. Sınıf Öğrencilerinin Görsel Sanat Çalışmalarına Etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(24), 305-322.
- İskender, H. (2020). Türkçe Ders Kitaplarındaki Fabllar Üzerine Eleştirel Bir Çözümleme. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, (4)2, 1-11.
- Karabıyık, F. (2011). *İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı*. Ankara: Evren Yayınevi.
- Karagöz, B. (2015). Fablların Pedagojik Karakteristiği Üzerine Bir Analizi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 353-362.

- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, E. (2014). Çocuk Edebiyatında “Karakter” Kavramı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 60-79.
- Karatay, H., Destebaşı, F. ve Demirbaş, M. (2015). Çocuk Edebiyatı ürünlerinin 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 123-140.
- Kır, T., Kirman, E. ve Yağız, S. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kıvrak, G. (2010). *İlköğretim 2. Kademe Türkçe Derslerinde Hayvan Masallarının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Köklügiller, A. (2014). *Tilkinin Yemini (Anadolu Hayvan Masalları)*. İstanbul: Can Yayınları.
- McGowan, M. M. (1966). Moral Intention in the Fables of La Fontaine. *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*. 29, 264-281.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Özdemir, O. ve Çekici, Y. (2013). Üretim İlişkileri Bağlamında La Fontaine Masallarında Değer Sorgulaması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 113-119.
- Özkan, B. (2019). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Doküman İnceleme Yöntemi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Picraux, J. N. (1941). The Morality of the Fables of La Fontaine. Master's Theses. 319. https://ecommons.luc.edu/luc_theses/319 [Erişim tarihi: 14.12.2022].
- Rousseau, J-J. (2016). *Emile*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Şimşek, T. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Konya: Suna Yayınları.
- Şimşek, T. (2014). Çocuk edebiyatında estetiğin rolü, mevcut potansiyeli uyandırmak. *Türk Dili Dergisi*, CVII, (756), 15-58.
- Tokmakçioğlu, E. (2000). *Ülkemden Hayvan Masalları*. İstanbul: Can Yayınları.
- Tuna, S. T. (2019). Kurmaca Metin Yazma Bağlamında Fabl Oluşturma Etkinliğinin Türkçe Öğretmenlerine ve Türkçe Dersine Katkıları. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8)16, 112-129.
- Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Ungan, S. (2006). Fabl Türünün Çocuk Edebiyatındaki Yeri ve Günümüzde Bu Türden Yararlanma Olanakları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 105-114.
- Ülger, B. (2012). Burjuva Değerlerin İnşası ve Masallar: La Fontaine Masallarında Burjuva Görünümler <http://www.inlcs.org/online/Book9.pdf> [Erişim tarihi: 18.01.2023].
- Yalçın, A. ve Aytas, G. (2014). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, M. ve Yavuz, N. (2005). Fabl Metinlerinde Yönlendirme. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2)30, 41-50.
- Yıldırım, A ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.